

III.

Mé styky s T. G. Masarykem.

Když do kruhu mladšího profesorstva obou prve zřízených fakult, filosofické a právnické, vstoupil r. 1882 Masaryk — byv na českou universitu, jak Kvíčala později vyčítavě připomínal, hlavně jeho zásluhou povolán — nabyt a získal si v tomto kruhu takřka venkoncem přízeň a důvěru. Nebylo k tomu mnoho zapotřebí, aby se poznalo, že jest mužem obsáhlého vzdělání, značného rozhledu, bystrého ducha a silné energie. Jeho zabíhání do nářečí slováckého nebylo bez pikantnosti a jeho způsoby společenské, na naše zvyky trochu drsné (neuměl snad nikdy a nenaučil se na př. slušně smeknout), dodávaly jeho osobnosti něco yankeevské rázovitosti i nevykládaly se mu ve zlé, jak by se snad byly vykládaly jinému. Hlavní nám bylo, že přinesl ve svém oboru nové směry učení, kterých bylo potřebí při nepopíratelné jednostrannosti, v níž až dosud trčelo v Praze pěstování filosofie, alespoň pokud se dalo jazykem českým. A měl i podmínky učitelského úspěchu: živost letory, čilost a odvalu. Talent a kuráž, ty se mu věru nedaly upřít. Nové předměty rozhovorů a sporů přišly s ním do našich společných večerů a k větší menší dávece kritiky byli jsme naladěni všickni, neboť jsme byli ještě poměrně mladí a k tomu profesori (ať nic nedím o soukromých docentech). Otevření samostatné české university stavělo nám nové úlohy před oči a očekávali jsme vůbec jisté obrození českého života účinkem nového rozvoje duchových sil a vyšších hledišť, jež se jím do všeho života národního přivedou. Masarykovo vystupování a projevy jeho tehdejší ukazovaly spíše ten ráz, že vidí v solidaritě všech činitelův university prostředek, aby se čelilo některým slabostem v dosavadním našem životě národním, zejména aby se zlomily přílišné vlivy nedovzdělaného literátstva v novinách a veřejnosti vůbec se roztahujícího. Také se přese všecky drobné nespokojenosti, v momentu, kde byla pomocí konservativních živlů vybojována česká universita a nesnáze s vybojováním jejím spojené ještě byly ve svěží paměti, rozumělo takřka samo sebou, že nebylo žádného zásadního odporu proti staročeské politice vídeňské a Masaryk ho projevoval nejméně. Založení kritického časopisu »Athenaeum« také vzešlo z počínu Masarykova

a potvrzovalo nás v příznivém nazírání na něho, i když jsme porůznu bývali nemile dotčeni jeho příliš příkrými posudky o osobách i věcech českých, které on dosud nemohl ani tou měrou seznati, aby o nich měl vlastní objektivný názor. Objektivnost, ze šetrného zřetele k historickému původu a vývoji věci plynoucí, byla mu cizí a náchylnost ke kritisování tak silná, že i v pracích jeho literárních nedala vzniknouti potřebné míře piety a slušnosti, která ukládá objektivné podání cizích názorů, s nimiž se chceme vypořádati. Jakoby pro samou nedočkavost kritickou neměl dost trpělivosti k něčemu podobnému, předbíhal a přerušoval výklad cizího názoru odsuzujícími poznámkami, často poznámka taková vůbec nahrazovala objektivné podání, ač běželo o mínění a učení závažná. Dávaje se ostatně uchvacovati náladami okamžiku často pak sám uznal, že cíl přestřelil a že toho lituje. Živě se pamatuji, jak v Athenacum způsobil společnou práci některých soudruhů z filosofické fakulty z míry ostrý úsudek o knize F. V. Jeřábka, jenž podporován Riegrem pomocí knihy té chtěl se domoci profesury na české filosofické fakultě. Leč dozvědév se později, když již spor rukopisný byl v plném proudu, že Jeřábek náležel už dříve k pochybovačům o pravosti rukopisů, želel příkrosti tehdejšího vystoupení.

Nepopíratelná preponderance v celém vystupování (rázovité stránky a rysy »proroka«, jak to Denis charakterisoval, tehdy ještě tak nápadně nevystupovaly) a rozličné jeho kritické nešetrnosti a ukvapenosti odvrátily od něho nejprve přízeň mnohých starších mezi našimi vědeckými autoritami, jako Tomka, Randy, Otta, Kalouska, Pražáka atd. Začali pochybovati o bytelnosti a solidnosti jeho vědecké, patřili na něho s nedůvěrou, viděli v jeho vystupování něco jako šarlatánství,^{*)} i naskytovala se i mně dost často příležitost příkrost úsudků takových mírnit a upozorňovat, že by bylo chybou pro méně sympatický způsob zevního vystupování přehlížeti dobré jádro, jež tu nepopíratelně jest, nadání a vědění.

---

^{*)} V kruzích, do kterých nesahaly příliš osobně zbarvené třenice naše, nepřestával býti Masaryk ještě dlouho interesantním mužem, ač se mu neodpouštěly jeho výpady na katolicismus a církev. Hrabě Fr. Thun s ním hovořil rád a se zjevnou narážkou na Kvíčalu říkal: »Er hat immer reine Wäsche« (narážka na kolegu z fakulty, také poslance, o němž mohl platiti někdy Taaiffův vtip, kdysi o Koppovi vyslovený: »Ich möchte gerne wissen, wer die frischgewaschenen Hemden des Dr. Kopp trägt«). Hr. Vojt. Schoenborn poslouchával jeho řeči ve sněmu s nemalým zájmem, říkával: Nesouhlasím s ním, ale cokoliv mluví, jest zajímavé.

Již tedy před sporem rukopisovým byla dost určitě rozhraničena mínění o našem mladším profesoru filosofie.*)

Ne bezvýjimečně, ale přece s jistou přibližnou pravdou lze tvrditi, že mladší profesorstvo a docentstvo, i když nebylo také vesměs pro některé jeho přílišnosti slepo, přece mu zůstávalo bližším a při Athenaeu ještě spolupůsobilo neb tak onak bylo účastno téměř všeckno, kdežto při založení »Času« už roztržidění duchů bylo proniklo ostře i do té mladší vrstvy. Tu již trval určitě odstíněný tábor »realistů«, jehož složení však během času mnoho kolísalo. Tvrzení, že realismus jest vlastně methodou, jsme my, proti nimž bývalo míněno, vlastně nikdy dobře nerozuměli. Přese všechny dlouhé styky nerozumím podnes, co bylo charakteristickým pro tu methodu, aby odůvodňovalo tvoření strany, neboť reformátorského vlivu na vědeckou práci ani na politickou u nás neměla. Lidé eminentně v přesném smysle vědečtí a jako takoví daleko mimo náš kruh uznání, byli tu než přišel Masaryk a vyvínovali se nezávisle, ano byli namnoze od prvopočátku proti němu. V politice, jak mám černé na bílém od něho samotného, ještě r. 1889 uznával Masaryk staročeský program »bezpodmínečně«. F. V. Krejčí připsal mu (v jednom článku vídeňské »Zeit«) obrodný vliv na českou literaturu krásnou; v té věci se necítím býti povoláným, jen to arci vím, že Masaryk sám upřímně doznával o sobě, že umění nerozumí a myslím, že opravdu mnoho nerozuměl. Po uveřejnění Gebauerova článku o rukopisech uvedeného antedatovaným dopisem Masarykovým v »Athenaeu« nastalo vůbec roztržidění duchů rázu naprosto jiného, než byly dosavadní rozchody názorů, pokud šlo o prof. Masaryka. Co tak zhusta později u něho nelibě nesli jeho oddaní přívrženci, jistý autokratický postup, to se ukázalo i tenkrát. Ze spoluredaktorů odborných (z nichž já byl pro vědy právní a státní, Maixner pro lékařské), nikdo netušil, že Gebauerův článek vyjde. Teprve den před vydáním čísla řekl

---

*) Starším byl, jak známo, Josef Durdík, na něhož jsem měl vděčné vzpomínky z gymnasia, kdež byl mým učitelem logiky a psychologie, učitelem výborným. Také jeho kritiky o pracích krásné literatury byly mi cennými. Vedle Masaryka nevedlo se mu dobře. Snad rozdíl vědění nebyl tak ohromný mezi oběma, ale Durdík záhy ztratil pružnost a nedovedl vedle živého a bezohledného soudruha se uhájiti. Těžce nesl n. př. příkrý úsudek v Athenaeu o přednášce »Pokrok mravnosti« a připisoval inspiraci neb spoluautorství Masarykovi (podepsán byl Kaizl). Masaryk zase obviňoval Durdíka, že on v záměru denunciačním poslal do Vídně ministeriu vyučování litografie Masarykovy sociologie, což nebylo správné, neboť přiznal se advokát Dr. Novotný, že on je tam zaslal z rozhořčení nad obsahem pohlavní otázky příliš rozmazujícím. K energické soutěži se Durdík nikdy nedovedl vzhopit a to urychlilo jeho duševní úpadek.

mi Masaryk při náhodilém setkání na schodech v Karolinu, že v zítřejším čísle vyjde Gebauerův článek, v němž bude dokázána nepravost královského rukopisu. Obmezil jsem se na upozornění, že jest třeba v té věci veliké opatrnosti, poněvadž celá česká veřejnost pod autoritou Palackého a Šafaříka o pravosti je přesvědčena. O svém neblahém úvodním listu, jehož historie pak v nevkusných tahanicích s Kvičalou vyšla na jevo, nezmínil se Masaryk při té rozmluvě ani slovem. Nemyslím, že by byl kdokoliv z nás spoluredaktorů se vzpíral uveřejnění článku Gebauerova, věcně, vědecky psaného, nikoho neurážejícího. Ale byli bychom se asi svorně ohradili proti úvodnímu listu Masarykovu, který byl vzorem beztaktnosti. Ač byl namířen hlavně proti Jul. Grégrovi a Národním listům, přece všeobecností svých snižujících útoků na všechny, kdo dosud v pravost rukopisů věřili, nanejvýš pobouřil a pohněval, i mne, který jsem ani minutu nebyl v pochybách o veliké závažnosti důvodů Gebauerových. Nebylo nejmenšího důvodu koho provokovat, kdo dosud v pravost věřil. Bylo-li Gebauerově úvaze třeba doprovodu redakčního, měl býti šetrným k přesvědčení, které se zakládalo na úsudku velikých našich autorit (od smrti Palackého nebylo uplynulo ani ještě 10 let), proto nebylo třeba nikoho, pranikoho snižovat a spatřovat ve víře v pravost rukopisů buhví jaký doklad vlastenecké opozdilosti a obmezenosti. Lze říci, že ten nešťastný, opravdu provokativný úvod měl hlavní vinu, že se hádka o pravost rukopisu vyšínula z kolejí věcného vědeckého sporu. Včasným avísem snažil jsem si zabezpečiti v Hlasu Národa objektivné stanovisko ke článku Gebauerově a Hubáček vyhověl, ovšem mu pak napadl žurnalistický kousek, zavéstí o věci jakési hlasování notáblů a tu přišli k slovu také lidé ne právě povolání a v Tomkově projevu se objevilo, pohřfchu, slovo »člověk lichý«, namířené na Masaryka. To však nebylo nejhorší. Povážlivěji to počalo blýskat z Mariánské ulice, kde Čelakovský, Hattala a jiní pomáhali Juliovi Grégrovi v diletantském jeho díle obrany. Redakci Athenaea vedl si pak dále Masaryk už výhradně na své jméno, jména odborných spoluredaktorů z titulního listu zmizela, také tedy moje, aniž proto došlo mezi námi oběma k nějaké formální roztržce. Důvody, pro které mezi námi znenáhla přestávaly styky, dříve hojnější, anebo přesněji, důvody, pro které jsem styků stále méně hledal, spočívaly v jistém morálním zklamání, jehož se mi pořáde více dostavovalo a pro které jsem pozbýval k němu důvěry.

Jeden z nejvýznačnějších případů, sem spadajících, souvisel s t. řeč.

záležitostí SchauEROVOU. Kdyby pan Viktor Dyk, než napsal »Konec Hackenschmiedův«, o tomto případě byl zvěděl, nebyl by si ho dal ujít. Jdouce jednou z naší sobotní večerní společnosti octli jsme se, Masaryk, Storch a já, záhy v živém sporu. A pro ten spor jsem se nedal směrem k Vinohradům, kde jsem bydlil, nýbrž doprovázel oba soudruhy až na Smíchov, kde v Karlově ulici, podél Kinského zahrady vzhůru se vinoucí, bydlil Masaryk. A v čilé hádce vrátili jsme se zase k Oujezdské bráně a odtud opět vzhůru. Hádku vyvolal výrok Masarykův, stojí-li zápas o zachování naší národnosti za oběti, jež se mu přinášejí; nebylo-li by v kulturní příčině pro nás výhodnější připojit se k nějakému velkému kulturnímu národu a uvolnit síly, nyní zápasem o zachování národnosti mařené, pro pozitivní práci kulturní, jejíž ovoce by nám z bohatého zdroje mocného kulturního života hojně plynulo, získali bychom větší horizonty a t. p. Přítel Storch nad těmi a podobnými vývody, jež následkem hádky nabývaly u Masaryka jisté umíněné stupňovanosti, z míry se rozčilil, mluvil se zápalem, k jakému se mezi čtyřma očima zřídka dal strhnouti, odmítaje rozhorleně všechna Masarykova tvrzení. Já jsem sice také byl trochu dopálen, ale přece jsem zachoval jistou míru a obmezil se na rozumové důvody, když u Masaryka jiné neměly platnosti. Hlavně pak jsem kladl důraz na to, že odnárodnění širokých vrstev už jednou se u nás nepodařilo a že by nebylo nižádným prospěchem kulturním, kdybychom měli zase k tomu dospět, aby se vrstvy vyšší a inteligentnější odnárodnily, nikoliv však široké vrstvy lidové, do nichž po dobu dlouhých generací nový jazyk tak snadno nepronikne, aby mohl být prostředkem kulturním, a přerve, přetrhne-li se vzájemný vztah mezi vrchní a širokou spodní vrstvou národa odnárodněním oné, jak bylo již u nás jednou, jaký z toho vyplývá podle naší historie hrozný stav! Masaryk nechtěl připustit, že by se chod odnárodnění nutně zase a s takovým výsledkem opakoval atd. Zkrátka bezvýsledná tahanice názorů, která měla jen ten následek, že Storch přestal od té chvíle mít jakýchkoliv styků s Masarykem, já pak, připisuje jisté výstřednosti výroků, jež při tom padly o nás a našich snahách k udržení národnosti, spíše za bezděčné přehánění, k němuž se dal Masaryk často ve sporech strhnouti, nepřikládal jsem tomu výjevu mnoho váhy. Teprv když po založení »Času« objevil se v něm článek mladého a nadaného, tak záhy zemřelého Schauera, žáka Masarykova, s podobnou, až nápadně podobnou tendencí, jakou měla v naší někdejší hádce slova Masarykova, oživil se mi obraz její a dostavilo se nemalé

udivení, když po útocích pro ten článek na Masaryka ve veřejnosti podnikaných, on jevil tak málo chuti, také pro svou osobu se k ideám jeho znát, jevil všecku ochotu nechati ubohého Schauera na holičkách a vydati ho na soud velekněží v »Nár. listech«. Jenže těm bylo vítanějším, držeti se redaktora a vydavatele »Času«, který asi o podobném thematě nehovořil jen v noci mezi Oujezdskou branou a svým bytem v Karlově ulici smíchovské. Tehdy panovalo ovšem již kruté nepřátelství mezi Nár. listy a Masarykem, ale byly časy, kde i Julius Grégr, mně jako podnikatel desetkrát cennější než jako politik, nebyl neochoten získati talent Masarykův pro svůj list a Masaryk nebyl, jak se říká, »od toho« vstoupiti do jeho redakce. To bylo r. 1885 nedlouho před říšskými volbami. Prof. Tilšer sprostředkoval tehdy schůzku Dra Jul. Grégra s Masarykem ve svém bytě a tam, zdá se, docílilo se jisté dorozumění potud, že Masaryk opravdu se strojí vstoupiti do redakce Nár. listů a redigovati tam »vědecký feuilleton«. Ohnivě mi líčil, co by se tu dalo vykonat. Takový list že přece se čte tisíci (Masaryk bera v počet, že každé číslo přijde do rukou průměrem více čtenářům, odhadoval počet čtenářův asi na 20.000) a dá se prostřednictvím jeho mnohé dobré semeno zasít. Jak při jeho náladovosti bývalo, jen pro tu myšlenku hořel. Radil jsem mu, ježto mne o moje mínění v té věci žádal, aby věc odložil až po volbách; volby vždy zvíří mnoho prachu, ve volbách se nejméně váží slova na zlatých vážkách a snadno by se mohl octnouti v nemilých polohách jako člen redakce listu i naproti kolegům universitním, kteří stojí na jiných stranách. Ale marně. On ubezpečoval, že si vyhradí, aby nepřišlo slovo o universitě a jejích příslušnících do listu, dokud on nedá k uveřejnění aprobaci a nechtěl mi věřit, že je to technickou nemožností, poněvadž materiál do novin chodívá často až pozdě v noci. Zkrátka nesl nelibě, že záměr jeho neschvaluji. Snad jsme se potom déle nespátřili nebo o věci nemluvili. Minulo léto, prošly volby a po prázdninách navštíviv za nějakou příčinou Masaryka našel jsem ho uprostřed samých výstřížků z Nár. listů plného kyselosti a bojovné nevěle k nim.

O záměru svém pustiti se do parlamentní práce a kandidovati zmínil se mi Masaryk brzo po této scéně také po večerní naší společnosti cestou na Vinohrady (bydlil tu už v »Osvětě«). Dovoláváje se mých bližších styků s Riegrem žádal, abych ho doporučil Riegrovi za kandidáta pro nějaký mandát, až by se uprázdnil. »Ministrem bych se sotva státi mohl, jsa evangelík« — pravil — »z té stránky nemohu býti tedy podezříván ze

ctižádosti a svou prací ve věcech školských a kulturních přece bych mohl klubu poslaneckému prospět.« Učinil jsem mu ochotně po vůli, ale dojalo mne přece jen trapně, že se snažil dosíci mandátu z rukou muže, o němž tehdy již při každé příležitosti vyjadřoval se s neúctou, ano n. př. na pravidelných nedělních vycházkách jistého přátelského kruhu osob (Kaizl, Heyrovský, Gröschl, Schreyer, Strobach a j.), notuje si zejména s J. Kaizlem, titulaturami tak pohoršlivými, že vzbuzovaly u četných svědků nemalé rozhořčení.

A tak nastalo mezi námi bezděčně odcizení, až nás zase k přechodnému styku svedl pokus Masarykův o slavnostní přijetí do strany staročeské. Prostředkovatelem poněkud podivným byl pan Pazdírek.*) Na jaře r. 1889 objevil se pan Pazdírek u Dra F. L. Riegro, prof. Kalouska a mne vyřizuje všem totožný vzkaz, že si pan prof. Masaryk přeje s námi pohovořiti a po případě blíže se dorozuměti a táže se, můžeme-li nás navštívit. Navštívil na ochotné pozvání všechny tři a protože Dr. Jan Herben ve své knize »Deset let proti proudu« průběh setkání mého s ním líčí nesprávně, vypíši vše podrobněji.

Bydlil jsem tehdy v Ostrovní ulici č. 2. Návštěva se udála v neděli dopoledne. Šel jsem dávnému známému přivětivě vstříc a podávaje mu ruku pravil jsem: »Tak tedy, co si přejete?« — On vesele a bez okolků: »To víte, že mandát y.« — Nato jsem mu ovšem vyložil, že dle stanov přijat do státoprávního klubu býti musí i proti vůli vůdců strany každý zvolený, kdo se hlásí k státnímu právu a rovnoprávnosti. Ale že také jest kandidován každý, kdo řečená základní programová hesla přijímá, navrhnu-li ho místní důvěrníci. Nad to že místním důvěrníkům vedení strany, přejí-li si, také kandidáty k výběru doporučí, i dodal jsem, že by se jistě Rieger a vedení strany vůbec nerozpakovalo jeho doporučit, jiná otázka jest, zdali by mohlo doporučiti Jos. Kaizla po nedávném příkrém vystoupení proti vídeňské klubovní politice.***) Nato Masaryk: »Prosím Vás, nechte Kaizla stranou, ten hledí, aby měl hezkou kravatu,

---

*) Pan Pazdírek přišel z Moskvy, kde měl nějaký obchod a při tom dopisoval různým časopisům. V Praze také do Riegrova domu docházel, měl zejména styky s M. Červinkovou-Riegrovou, jež mu přese všechnu vlastní pravidelnou tiseň finanční vypomáhala při hrazení nákladů za »Slavische Warte«, které v Praze několik čísel vydal.

***) Kaizl složil po vydání ordonancí Gautschových mandát, když klubovní většina se neodhodlala ke vstupu do oposice a chtěje se, jak pravil, nyní proti vedení strany »slavně dáti znovu zvoliti«, kandidoval oposičně, ostře na Riegro a staročeské vedení doléhaje.

ale politiku moc vážně nebéře.«*) Ten výrok mne zarazil. Pokračuje však v navázané rozmluvě, znova jsem upozorňoval, že Staročešství zahrnuje různé živly a popřává jim také volnost, jen když se hlásí k praporu ve dvou oněch kardinálních bodech (státoprávním a rovnoprávnostním). Nato on: »Nám ale nejde jen o to, aby jednotlivci z nás byli kandidováni, jako kdyby nic. My si přejeme přijetí do strany jakýmsi manifestním způsobem. Musilo by se to státi prohlášením, že strana nás do svého středu přijímá za účelem obrození svého a reformy své.« — Nemohl jsem se zdržeti úsměvu, když jsem mu připomenul, že přece nemůže chtít, aby strana řekla veřejně: my jsme až dotud byli hlupáci, ale nyní si přivádíme pomoc a nové světlo. On sám se musil tomu usmát a uznal, že konečně se najde forma, která by neukládala straně nějaké sebepokoření. Pokračuje v hovoru pravil jsem, že tedy zásadní překážky přijetí ve stranu nevidím a že nepochybuji o stejném nazírání Riegrově, jenom že jest třeba věděti ještě něco: »Vy, pane kolego — prosím — mluvíte v plurálu; když máme jednat, třeba věděti, jménem koho mluvíte a s kým se vyjednává. Pravíte-li tedy »my«, tážá se, kdo jste Vy?« — Usmál se a pravil: »Inu my, to snad dostačí.« — Poněvadž se už mluvilo obecně o realistech jako určité skupině osob, rozuměl jsem tedy »realisty« a spokojil se. Představil jsem ještě prof. Masarykovi svého několikaměsíčního synka v peřince, promluvil o tom a onom i rozešli jsme se dorozuměni jsouce, že věc půjde svou cestou. Rieger, s nímž krátce na to jsem měl rozmluvu, nic proti výsledku nenamítal; jak u něho už bylo zvykem, přichvaloval si, že se získá pro politickou práci několik vzdělaných a čiperných lidí.

Nemohla věc zůstatí tajnou a nebylo příčiny jí tajiti a tak ovšem dostaly podnět k intrikám živly, u nichž spory minulé byly vypsely v příkrý osobní rozkol. Této úlohy ochotně se ujal prof. Kvíčala. Byl však mým přičiněním zakřiknut. Leč dostavilo se neočekávané zklamání důvěry Riegrovy i mé, jež bylo velmi nepříjemné. Hned druhého dne totiž potkav Golla spěchám k němu a pravím: »Tak jsme včera s Masarykem vše ujednali. Nebude překážky, abyste vstoupili do strany a jednotlivci mohou býti a budou kandidováni. To na důvěrnících naší strany vymůžeme.« Udiven pohlédl na mne Goll: »Jaké vyjednávání? Já o ničem nevím. Nikdo neměl právo jménem realistů jako skupiny neb strany vyjednávat.« I odmítal vůbec úmysl skupiny realistů jako takové vrhati se do činné

*) Sluší doznati, že Kaizl, aspoň naproti mně, nikdy neužil o Masarykovi slova podobně nevážného.

politiky. Už poněkud v důvěře otrěsen, obrátil jsem se následujícího dne s týmž sdělením na Rezka. Stejný výsledek, rozhodné popření jakéhokoliv mandátu Masarykova a také vůbec úmyslu těch, kteří se zvali »realisty«, vstoupiti do akce neb stran politických. To byla ovšem velmi povážlivá situace. Že se tu Masaryk dopustil svémocnosti a spolu neupřímnosti nějaké, bylo zjevno. Ke všemu ještě objevil se v nejblížeším čísle »Času« článek »Naše strany a realism«, ve kterém se vykládalo — po vyjednávání o vstup do strany staročeské! —, že mají realisté na vůli připojit se ke Staročechům nebo k Mladočechům aneb utvořit stranu samostatnou. Konstantin Jireček, člověk mimo všechn ten rej stojící, pravil o tom článku s opovržením, že si v něm vedou, jak nevěstka hledající toho, kdo dá více. Já ovšem také jsem se netajil svým úsudkem a Masaryk slyše o něm poslal mi list, v němž mne upozorňoval, že v článku tom přece uznává staročeský program bezpodmínečně, mladočeský jen pod-
mínečně. —

Níť vyjednávání se přetrhla, jak nemohlo býti jinak. Táhly se jen dlouho nevkusné polemiky různými novinami. Aby pak nemohlo se vytýkati prof. Masarykovi, že svémocně, bez legitimace se pustil do vy-
jednávání, převzal ochotně pan Pazdírek rozuzlení prohlášením, že on z čiré touhy po sblížení znamenitých, ale sobě navzájem odcizených mužů navlékl o své újmě setkání tím, že přišel k Riegrovi, Kalouskovi a mně se vzkazem, že si Masaryk s námi přeje rozmluvy a zase Masarykovi totéž vyřídil z naší strany. S tím však byl v odporu celý průběh návštěvy Masarykovy, zde podle pravdy vypravovaný.*) Od té doby také ani Rieger

*) Koncept dopisu red. Pazdírkovi:

Vážený pane redaktore!

O jednání, které měl p. prof. Masaryk s Drem Riegrem požádav Vaším prostřednictvím o schůzku, obsahuje »Slavische Warte« článek, který se mne velmi trapně dotekl. Nemohl jsem tušiti, že bude věc vykořistěna způsobem, který — ač toho lituji — nemohu nazvati zcela loyálním. Předpokládám, že p. prof. Masaryk ruky v tom neměl. Avšak kdyby se v tomto způsobu fruktifikování mělo pokračovati, nemohli bychom to nechati bez odpovědi.

Jediná věc ujednaná byla: že přičiníme se, aby při posuzování toho, co vychází od p. prof. Masaryka a jeho přátel, vyloučen zůstal všechn boj osobní, podezřívající vlastnecství atd. Na nějakém vzájemném ubezpečení, že p. prof. Masaryk a jeho přátelé budou naproti straně naší konati nějakou »wohlwollend« kritiku — jak se v Sl. W. naznačuje — nebylo to učiněno závislým, z nás nikdo o nic podobného nežádal. Ku kritice má každý právo a že příslušnost ku kroužku »Athenaea« neb »Času« objektivnost kritiky nezabezpečuje, dokazuje »Athenaeum« i »Čas«. Ostatně jest kritika i taková, jak ji n. př. Čas provozuje, vůbec snadný úkol, zvláště když se neustále pěstuje osobně.

ani já Masarykovi jsme nevěřili neupírajíce mu nikdy vynikajících schopností.

Přesto došlo ještě jednou k pokusu jednání se staročeskou stranou, tu však vystupovali jako vyjednavatelé tři: Masaryk, Kaizl a Kramář. To bylo již po mladočeských úspěších při volbách do sněmu r. 1889; po bouřlivém podzimním zasedání sněmu, v němž se jednalo o adresní návrh mladočeský a v němž se strhly bouře o desku Husovu na budovu musejní a pro souvislý s tím výrok prince Karla ze Schwarzenbergů o Husitech. V posledních dnech tohoto podzimního zasedání přistoupil ke mně ve sněmovně Dr. Zeman (ze Semil »Antal Stašek«), nově zvolený poslanec sněmovní, a přál si rozmluvu. Šli jsme k psacímu stolku, který (před potomní novou úpravou síně sněmovní) býval při okně u lavic německých, a tam mi řekl Dr. Zeman doslova, že on, Masaryk i jiní realisté v tomto zasedání s dostatek poznali celou prázdnotu a lichou frázovitost mladočeství a že by si přáli spojit se se Staročechy k vážné práci. Prosil jsem, aby se obrátili na Riegra a Mattuše, kterým to též oznámím, sám ovšem že jsem stále k službám. Nato Masaryk, Kaizl a Kramář navštívili starého Riegra, s Mattušem tuším jednal jen Masaryk sám, se mnou sešli se všickni tři v Kaizlově bytě v domě záložny karlínské. Tehdy si kladli však jisté podmínky, Masaryk je odevzdal na ceduliče napsané Mattušovi. Byly to čtyry body, z nichž první žádal přesné programové upravení vzájemného poměru k velkostatkářům, druhý zásadní prohlášení proti konfesijní škole i (tuším) vlivu církve na školu; konečně se vůbec požadovalo »zlidovění« celé politiky. Namáhal jsem se pánům vysvětliti, že základní dva programové body mají konservat. velkostatkáři se Staročechy společny (státní právo, jemuž svědectví vydali při nedávném adresním

---

Prosím za odpuštění, že užívám stále slov: »p. prof. Masaryk a jeho přátelé«. Mně pro výrazy, kterých jste ráčil užití o »realistické« a zase o »positivistické« škole českých politiků, schází dostatečné porozumění.

Co se týče dále politických aspirací té »školy«, vyžadovala by tuším loyálnost, aby se sdělilo, co vskutku je pravda. V té věci nebyly učiněny vůbec úmluvy, nýbrž bylo řečeno: Důvěrníci naší strany zachovávají naproti každému Čechu vůbec pravdu, že nestaví se proti jeho zvolení, když místní důvěrníci neb voličské schůze pro něho většinou se vyslovily a když on prohlásil, že vstoupiti chce do společného klubu. S tou podmínkou podporuje naše strana i každého Mladočecha.

Obávám se, že bude odhalení Vašnostino od »N. L.« vykořistěno, což sotva bude příjemno Vám a Vaším přátelům; pak ovšem musili bychom i my svým čtenářům vylíčiti věc dle pravdy.

Vašnostem

oddaný

Dr. Bráf.

5. února 1889.

návrhu, a rovnoprávnost), v ostatním že jsou oni stranou politickou (ne národnostní) a to konservativní, Staročeši však národnostní stranou koncentrační připouštějící stejně konservativní jako liberální živly. Programově že se tedy nedá nic dále mezi velkostatkáři a Staročechy ujednávat, o postupech však že se vůbec nedají činiti přesná ujednání, ježto se řídí taktika vždy dle poměrů okamžiku, hlavní věc jest tu orgán společný k ustavičnému kontaktu a dohodování se o postupu v každé otázce, a ten orgán existuje ve společné parlamentární komisi. První požadavek že tedy není politicky rozřešitelný. Druhý ale — ten o škole — ač by n. př. Mattušovi osobně jistě nebyl proti myslí, že by znamenal, pohřichu, zrušení koncentračního charakteru strany staročeské, arci spolu nebezpečí roztržky se všemi konservativními živly, s nimiž strana po léta společně postupuje. O to jsme se delší čas vespolek bez vášně, klidně a přátelsky hádali a tahali. Řečené požadavky byly buď málo rozmyšleny anebo tak neskromné, že bych byl pochyboval o jejich upřímnosti a spíše věřil, že mají jenom zdáním o současných jednáních se Staročechy usnadnit dohodu s Mladočechy, kteří verbovali a přijímali kde koho. Avšak tomu nesvědčila slova Dr. Zemana, jimž byla niť jednání navlečena.*)

Ve věci punktační byli potom všickni tři právě jmenovaní sloupové realismu zprvu úplně ve shodě se Staročechy; vídeňské úmluvy byly jim vítány, hodily se do jejich koncepce, sloučení svobodomyšlných Čechů s Němci ke společnému vládnutí Rakousku. Vidouce však rostoucí ruch protipunktační v národě, dali dle slov Dra Kramáře, jež se kolportovala v kruhu jeho bývalých universitních kolegů, přednost ideí, »užití pro sebe mocného agitačního aparátu mladočeského«. Do politického spojení s mladočeskou stranou nevstoupili ale všickni, kteří do té doby se počítali k »realismu«; Goll, Peisker a jiní vzpírali se každé myšlence, aby realisté jako takoví šli do aktivné politiky a tak rozhodnutí to, konečně nátlakem Masarykovým a Kaizlovým vynucené, vedlo ke krizi, k rozkolu v realismu. Zenit byl překročen. Nové a nové secesse nastávaly. O jejich příčinách jsme jen čítali a slyšali, nebyly mými zkušenostmi. Když kandidoval Masaryk na Písecku, agitovali studenti pro něho pomocí letáků, v nichž se vyslovovalo opovržení Kvíčalovi a — mně! Ale nesplnilo se proroctví Ottovo (Jan Otto) o Masarykovi, když byl od Mladočechů kandidován:

---

*) V choulostivé chvíli ve sněmu, když mne nesprávnosti a nepravdy realistů, zatím s Mladočechy spojených, přinutily k opravnému prohlášení, Dr. Zeman arci faktum i výrok zholá popřel. Proč se za ně styděl?

»Buď je povede nebo rozbije«. Věsti se nedali a rozbil konečně jen své vlastní křídlo, neboť Kaizl i Kramář s ním nešli, když on se rozešel s většinou klubovní. Bylo záhy znamenati neudržitelost poměru jeho v klubu. K nejrozhodnějším jeho nepřátelům náležel Eim. Provázeje po Čechách Dra Starčeviče, chorvatského vůdce, přisedl s ním ke mně v Něm. Brodě do vlaku. Bylo by těžko popsati, s jakou kyselostí a vášnivým hněvem mluvil o Masarykovi. Mimo jiné podráždil ho Masaryk nanejvýš také tím, že za rozmluvy s ním, Eimem, si dělal poznámky jakés na papír (to Masaryk zhusta činival, třeba na nějakou starou obálku, také při rozmluvě se mnou o vstoupení do strany staročeské r. 1889). Eim spatřoval v tom jakýsi bídný špiclovský, zákeřný záměr, t. j. úmysl zaznamenati si pro strýce Příhodu a třeba pro uveřejnění obsah rozmluvy. A to tak hrozně popudilo žurnalistu, jenž strojíval pravé honby po obsahu rozmluv a jednání, která měla zůstati tajna, a o němž kolovaly právě v té příčině četné a zábavné anekdoty.

Nezdařeným druhým vyjednáváním o vstup Masarykův a soudruhů do strany staročeské přestaly pak vůbec naše osobní styky. Při nahodilých setkáních jsme zachovali chladné společenské formy. Byly jeden čas dost četné a ne zcela chladné naše osobní styky, ale kdyby mi někdo chtěl ukládati, abych napsal charakteristiku Masarykovu, jako jsem napsal leckteré jiné, netroufal bych si. Zůstal mi člověkem záhadným. Leč soudil jsem o něm celkem příznivěji nežli soudívali ti, kteří s ním bývali v tužším poměru, ale pak se odtrhli. Ti mu nejtíže odpouštěvali jeho náladovost, nedůslednost a jisté autokratství. Jako tenkrát r. 1889 s Riegrem, Kalouskem a se mnou svémocně, aniž se koho ze soudruhů ve straně slovem zeptal, učinil či vlastně chtěl učinit fait accompli, tak v četných pozdějších případech podobně svémocně jednal zavazuje soudruhy, kteří jho takové konečně rádi setřásali. Jinak neupře mu nikdo, že přinesl mnoho nových podnětů, a že v jistých směrech působil příznivě i na mravní smysl mládeže (pohlavní stránka, abstinence). Ale sotva kdo za celé století nadělal se tolik křivd jiným, zejména lidem, kteří tak či onak stáli v popředí. Šířil také spíše ducha kritikaření než ducha kritického. Pletl se do všech disciplin, byť o nich neměl sám jasného pojmu. Nejvíce měl v tom směru nabroušeno na profesory právnické. V posluchačích jejich budil nechuť obžalobami, že učitelé si nevedou v podávání svých předmětů kriticky, veřejné právo chtěl aby se vykládalo »sociologicky« i myslil — dle svědectví Dra Vavřínkova — že Jellinkova všeobecná nauka o státě jest takovou

knihou, a slyšel nerad od Vavřínska, že naopak rázovitou stránkou Jellinkovou a jeho cílem důrazně přiznaným jest pojmotvorná právnícká práce. Byl to zlomyslný, ale nikoliv zhola nepřipadný vtíp, jenž se pronášel otázkou na odpověď, jaký že jest rozdíl mezi pánem Bohem, německým císařem a prof. Masarykem: »Pán Bůh ví všechno, německý císař (Vilém II.) ví všechno lépe, Masaryk ví všechno nejlépe.«

Sám kladu jemu za chybu největší, že on — který se honosil, že přišel prohlubovat atd. — nedodělav se sám toho uspokojujícího náboženství, jež hledal, přece se nerozpakoval otřásati náboženskými přesvědčeními širokých vrstev, zvl. pokud jde o katolicismus, způsobem nefilosoficky vášnivým a vůbec se dost sám nepřičinil, aby zápas o názor světový vedl se zbraní nejušlechtilejší, naopak často pomáhal stlačovati jej na úroveň, na jaké stávají obyčejné strannické zápasy politické. Nebojovalo se proti němu vždy loyálně, zvláště se strany katolické se mu přes míru křivdívalo. Podobně též v Národních listech. Přesto mohl tento neobyčejný člověk míti a zachovati si nepoměrně větší vůdčí vliv, kdyby nebyl měl zvláštní nadání, odpuzovat od sebe právě zralejší, samostatněji myslící hlavy. Proto takových bylo postupem let okolo něho stále méně.

